

Virtuoze zelfverkenningen van een schrijver in den vreemde

Dagblad van het Noorden

Rudi Kamminga

27-04-2001

Een bundeltje reisverhalen van de Brusselaar Jean-Philippe Toussaint, de melancholicus die het in zijn werk dreigende snobisme altijd weet te pareren met kokette maar desondanks overtuigende zelfironie, wat kunnen we daar van verwachten? De bescheiden omvang doet direct vermoeden dat hoofdstukjes met titels als Berlijn geen diepgaande studies over de betreffende plaatsen zullen bieden. En ja, natuurlijk, de titel Zelfportret laat er ook geen twijfel over bestaan: eigenlijk is er geen sprake van reisdocumentaires maar van een onversneden ego- document.

Geen novum binnen reisliteratuur maar weinig schrijvers zullen het gegeven dat 'je jezelf altijd meeneemt' zo recht door zee toegeven. Toussaints reiservaringen hebben slechts zijdelings met de plaats van handeling te maken. Van Tokio herinnert hij zich vooral dat alle deurkrukken hem er elektrische schokjes gaven en van Praag is hem alleen de reis ernaartoe, en meer specifiek dat ene moment in de restauratiecoupé toen buiten ineens de zon doorbrak, bijgebleven. De schrijver laat zien dat piekervaringen zelden op de toeristische hot spots plaatsvinden. Hij doet dit in een onderkoelde, virtuoze stijl die we herkennen uit eerder werk, zoals de even laconieke als geniale roman De televisie uit 1997. Exemplarisch is de strijd die hij in een Berlijns warenhuis aanbindt met een weinig toeschietelijke verkoopster over de dikte van een door hem aan te schaffen plak aspic, een strijd die hij door een kordate houding in zijn voordeel weet te beslechten waarna hij met zijn neus in de lucht en 'zonder te groeten' de zaak verlaat. Maar ook zijn er grotere gevoelens, zoals het besef van vergankelijkheid bij het zien van een desolaat station in Kyoto, dat hij bij vorige bezoeken nog in vol bedrijf heeft gezien. Regelmatig is Toussaint op pad omdat hij als schrijver is uitgenodigd, vaak in het kader van een uitwisselingsproject. Dit geeft aanleiding tot anekdotes die volstrekt onbeduidend zijn maar waaraan de verteller toch een air van interessantheid weet te geven. In Hanoi bijvoorbeeld heerst er een nogal opgelaten sfeer in de tamelijk grote conferentiezaal waar een handjevol schrijvers en een verdwaalde ambassademedewerker elkaar toespreken. De bijeenkomst krijgt een surreëel karakter door de onverklaarde

aanwezigheid van Jane Birkin, die na lang aandringen ('Liedje. Liedje!', roept zelfs de Franse ambassadeur) een kort liedje zingt: 'Et quand tu as plongé dans la lagune / Nous étions tous deux tout nus '. Toussaint laat het hoge onzingehalte van dergelijke bijeenkomsten zien maar tegelijkertijd weet hij met zijn tot in de perfectie beheerste ironie het uiterste te halen uit deze typische schrijversanekdotes, die vervolgens op literaire avonden (en in dit soort kleine bundeltjes) met een geposeerde vermoeidheid naverteld kunnen worden. Deze virtuoze dubbelzinnigheid geeft Toussaints zelfportret een charmante genadeloosheid.